

Verbin *koinata* alkuperästä

I. Johdanto

Artikkelin aihealue ei liene tyypillisimpiä juhlakirjassa käsiteltyjä, mutta koska tunnemme Ulla-Maija Forsbergin arkojenkin aihealueiden kuten kirosanojen tutkijana, sopii *koinata*-verbin tarkastelu hänen juhlakirjaansa hyvin. Idean *koinata*-verbin tarkasteluun antoi väitöskirjatutkija Markus Juutinen keskustelussa, kun hän totesi, että jos *naida* tulee naisesta, niin eikös *koinata* voisi tulla sitten miehestä. Tätä ajatusta olen tässä lähtenyt kehittämään eteenpäin.

Tämä etymologia sai ensiesityksensä laulettuun muodossa, kun laulu-yhtye Kärhämä esitti sen Folklandia-risteilyllä 12.1.2019. Kirjalliseen muotoon sovitan laulun tässä artikkelissa siten, että laulun sanat ovat läsnä, mutta selitän niitä tarkemmin läheteineen erillisissä osioissa.

Artikkeli on muodoltaan sellainen, että siinä näkyy prosessi. Esitysvaiheessa ajatusprosessi oli siinä pisteessä, että vertasin verbiä *koinia* vartaloon **koje-*, josta esimerkiksi suomen *koira* on johdettu. Tässä artikkelissa tarjoan parikin selitysmallia, miten verbi *koinata* voisi olla syntynyt.

2. Koinimisen alku

- I. *Hirret paukkuu ja tupa ryskyy*
Suomessa kun koinitaan.
Kuka sanan tämänmoisen
panemiselle loibtikaan?

*Sitä ei taida tietää kukaan
 eikä vielä ainakaan.
 Sille ei sukulaissanoja
 ole löytynyt liiviä kauempaa.*

Itämerensuomessa verbi *koinia* esiintyy eri muunnoksina. Suomessakin on kaksi eri johdosvarianttia, *koinia* ja *koinata*. Verbivariantti *koinata* lienee alkuperäisempi kuin *koinia*, jossa on frekventatiivinen *-i*-johdin (vrt. Hakulinen 1979: 261). Vastaavia sanapareja ovat esimerkiksi *hypätä*, *hyppiä* ja *hylätä*, *hylkiä*. Verbin *koinata* osalta ei kuitenkaan liene yhtä helppoa erottaa frekventatiivisuutta, jo sanan semanttisesta luonteesta johtuen.

Verbillä *koinata* on vastineita inkeroisessa, karjalassa, lyydissä, vepsässä, vatjassa, virossa² ja liivissä (SSA 1: 384; VES: s.v *koinma*). SKES (2: 207) on varauksella ehdottanut marista vastinetta *kujas* 'koinata', mutta SSA:sta tämä ehdotus puuttuu. Kyse voi olla erillisestä johdoksesta samasta kannasta **koj-*.

ink. *koinia* 'paritella' | ka. *koinie*, *koinoa* '(miehestä) naida, nussia' | ly. *koinada* | ve. *koinda* 'id.' | va. *koinattēb* (prs. yks. 3. prs) 'haukkua' | vi. *koinata*, *koinida* 'koinata', *koin* (g. *-a*) 'huora' | viE *koinma* 'olla sukupuoliyhteydessä', *koinölöma* 'koinia (frekv.)' *koin* (g. *koini*) 'sukupuoliyhteyts' | li. *kuoino* 'paritella (koirista)'

2. *Suomesta se levinnyt on
 kauemmaksi pohjolaan.
 Pohjoissaamen murteissa
 kai verbi **koinieh** tunnetaan.*

*Suomesta se myös ruotsiin saatiin,
 Sielläkin siis koinataan.
 Hirret paukkuu ja tupa ryskyy
 ainakin joissain murteissa.*

Lagercrantzin (1939: 320) mukaan pohjoissaamassa olisi verbi *koinieh*, mutta se puuttuu Älgu-tietokannasta, eli sitä ei tietokannan päälähteellä Nielsenillä (LpD) ole. Lagercrantzkin mainitsee sen vain yhdeltä alueelta, Könkämävuomasta.

Suomenruotsin murteissa on verbi *kojna* 'gräva, peta i; coire', joka on lainattu suomesta (Wessman 1956–57: 44; SSA 1: 384). Mahdollisesti suomenruotsin oma johdos tästä on substantiivi *kojna* 'coitus' (Wessman 1956–57: 44).

1. Alkuperäisessä versiossa mainitaan, että sukulaissanoja ei löydy vepsää kauempaa, mikä on varsin epätarkka ilmaus, vaikkakin toimi laulettuna varsin hyvin. Tähän tarkensin etäisimmäksi sukulaiskieleksi liivin.

2. Kiitos arvioijalle huomiosta, että myös etelävirosta sana löytyy. Samoin kiitän muista kommentteista ja täydennyksistä.

3. *Missä on koinimisen alku,
mistä sen juuren löytää vois?
Voisiko vanha sana **koira**
olla tähän haudattu?*

*Koira on alkuaan urokselle
tarkoitettu nimitys.
Liivissä on verbi **kuoina**
Annettu koirien panolle.*

Sana *koira* tarkoittaa tiettyä eläintä (*Canis lupus familiaris*) lähinnä itämerensuomessa. Vastineita löytyy permiläisistä, ugrilaisista ja samojedilaisista kielistä. Merkitykset viittaavat urospuolisiin eläimiin. (UEW: 168–169; SSA 1: 385.) Kettunen (1938: 172) ei liitä liivin verbin *kuoina* yhteyteen muita sanoja eikä verbille muita merkityksiä.

4. *Suomen sanojen alkuperä
ehdottaa koiralle juurta
Se lienee johdettu vartalosta
koj- joka tarkoittaa urosta.

*Siitäpä hyvin saadaan verbi
miehekkääseen toimintaan.
Vaikka reikäkin tarvitaan,
että pääsee kulli koinimaan.*

Kantasana **koj(e)* 'uros, mies' esiintyy muutamissa uralilaisissa kielissä. Vastineita on itäsaamelaisissa (esim. koltan *kuōjj* 'aviomies') ja obinugrilaisissa kielissä (esim. hantin E P *χoj* 'mies') (SSA 1: 385).

UEW (s. 224) ehdottaa kahta eri johdosta samasta vartalosta **koj(e)*: **koj(e)-ra* ja **koj(e)-m3* 'mies; ihminen'. Jälkimmäisestä tulisi esimerkiksi etnonymyi *komi* ja unkarin *him* 'koiras'. UEW:n mukaan johdos **koj(e)-m3* puuttuu tyystin itämerensuomesta. UEW (s. 224) ehdottaa kolmattakin johdosta; suomalais-ugrilaiseen kanta-kielen palautuvaa sanaa **kuš3 (koje-č3)* 'kaksikymmentä', jonka jatkajia on permiläisissä ja ugrilaisissa kielissä, esimerkiksi unkarin *húsz* 'id.' Tyypilliseen tapaan UEW ei selitä johtimien funktioita, eikä vaikuta vertaavan johdoksia muihin sanoihin, joissa samoja johtimia olisi käytetty. Johtimien historiallisen funktion käsittely on tavannut jäädä fennoungriitikassa ylimalkaiseksi.

Tukea **koj(e)*-vartalolle voisi löytyä marin verbistä *kujaš* 'olla sukupuoliyhteydessä', joka, toisin kuin SKES ehdottaa, voisi olla erikseen samasta kannasta muodostettu johdos. Marin sanaa *kujaš* on suomen vastineeksi ehdottanut jo Donner (1874: 10). Metsäranta (tulossa) on kuitenkin päätenyt rinnastamaan marin verbin *kujaš* suomen sanaan *kutea*.

3. Huomaa *kulli*-sanalle annettu etymologia toisaalla tässä juhla kirjassa (Koivulehto, s. 189).

3. Aiemmat ehdotukset

Substantiivi *koina*

Suomen murteista tunnetaan substantiivi *koina* 'huora'; sama löytyy myös virosta, *koin* (g. -a) 'id.'. Kyseessä voi olla takaperoisjohdos verbistä *koinata*, tai sitten laulussa esittämäni etymologiaehdotus on väärä.

Jo Lönnrot (1874: 88a) on ehdottanut, että *koina* voisi olla lainattu ruotsin sanasta *kvinn*a 'nainen'. LÄGLOS (2: 102) kuitenkin hylkää ehdotuksen sillä perusteella, että se pitää verbiä primaarina. Senkin mukaan *koina* on takaperoisjohdos verbistä *koinata*. Sinänsä Lönnrotin etymologia kävisi sekä äänteellisesti että semanttisesti (vrt. *nainen*, *naida*), mutta Lönnrot ei kuitenkaan yhdistä sanoja *koina* ja *koinia* toisiinsa.

Sanoja *nainen*, *naaras* ja *naida* pidetään johdoksina samasta kantaauralin vartalosta *näxi (SSA 2: 201). Sen suoria jatkajia SSA:n (2: 200–201) mukaan ovat saaP *njiŋŋálas* 'naaras' | mdE *ni* 'vaimo' | manE *nī*, I L P *nē* 'nainen, vaimo, naaras' | haI *ni*, E *nej*, P *niŋ* 'nainen, vaimo' | unkari *nő* 'nainen' | nenetsi *ńē*, enetsi *nā*, nganasani *nē* | selkupi *neä* 'vaimo' | kamassi *nē*, *ne*, koibaali/matori *ne* 'nainen, vaimo'.

Verbi *naida* ulottuu vain itämerensuomeen, aivan kuten verbi *koinata*.

ink. *naija* 'mennä naimisiin', *naittä* 'naittaa; kuohita; jalostaa, oksia; varastaa' | ka. *naija* 'ottaa vaimo; mennä naimisiin; olla sukupuoliyhteydessä (mies)', *naittoa* 'naittaa; ympätä' | ly. *naida* 'naida, mennä naimisiin (mies)', *naittada* 'naittaa; pettää' | ve. *naida* 'naida', *naitta* 'naittaa' | va. *naijag* 'naida, ottaa vaimo', *naittäg* 'naittaa; kuohita' | vi. *naida* (murt. harv) 'naida', *naita* 'naittaa; (murt. myös) kuohita' (SSA 2: 202)

Sana *naaras* rajoittuu vain suomeen ja karjalaan (SSA 2: 200). Janhunen (1981: 245–246) on silti yhdistänyt sanan samaan vartaloon kuin sanan *nainen* ja rekonstruoinut kannaksi *näxi. Aikio (2014: 62) on analysoinut uudelleen sanat *nainen* ja *naaras* vastineineen ja rekonstruoinut kannan muotoon **nVx/ji* todeten, että *-i-* ei ole osa vartaloa, vaikka se hantia ja mansia myöten esiintyy. Kyse lienee ennemmin johdinaineksesta. Aikio pitää äänteellisten epäsäännöllisyyksien vuoksi epävarmana, että koko sanaa edes voisi rekonstruoida kantaauraliin.

Englannista tuttu verbi *fuck* on mahdollisesti alasaksalainen laina (Etymonline). Se on myös substantiivi, merkityksessä paitsi 'yhdyntä', myös slangikäytössä 'nainen, pano'. Tämä merkitys on tullut vasta verbin jälkeen. Tämä paralleeli tukee sitä, että *koina* olisi takaperoisjohdos ja siis myöhäisempi kuin verbi *koinata*. Sanan *koina* levikki on myös varsin hajanainen verbiin *koinata* verrattuna. Sekin osaltaan tukee verbin *koinata* alkuperäisyyttä suhteessa substantiiviin *koina*. Vertailun vuoksi mainittakoon nominikantainen verbi *huorata*, jolla on hyvin erilainen merkitys suhteessa verbiin *koinata*, mikä tukee substantiivin *koina* verbikantaisuutta.

4. Johdin *-nAtA*?

Vartalo **koj-* voisi kyllä olla kantana verbijohdokselle *koinata*, mutta johdinaines *-n-* vaatii selitystä. Hakulisen *Suomen rakenne ja kehitys* (1979) ei mainitse *n-*verbijohdoksia, joten on etsittävä syvemältä. *Suomen kielen käänteissanakirjassa* (Tuomi 1972) on 77 verbiä, joiden päätte on *-nAtA*. Suurin osa näistä on kantasanallisia, joissa *-n-* on osa vartaloa. Osa on omaperäisiä verbijohdoksia, kuten *munata*, *punata*, mutta suuri osa sanoista on lainaa, kuten *tienata*, *lainata*, *treenata*, *piinata*, *meinata* ja *kännätä*. Poikkeuksia kuitenkin on, ja ne ovat enimmäkseen saaneet SSA:ssa ”deskriptiivisen” alkuperäselityksen.

Olen Suomen kielen käänteissanakirjasta kerännyt *-nAtA*-päätteiset verbit ja seuraavaksi käsittelen niiden alkuperää siitä näkökulmasta, voisiko tällaista *-nAtA*-elementtiä pitää johtimena. Käsittelen seuraavassa ne käänteissanakirjan verbit, jotka eivät ole selkeitä lainoja tai johdoksia *-n-*kantaisista sanoista.

***Honata* ’hoksata’**

Verbi *honata* puuttuu SSA:sta, eikä sitä mainita myöskään sanan *hoksata* (SSA I: 170) yhteydessä. SMS osoittaa, että sanan levikki on suomen murteissa varsin laaja, mutta se puuttuu Inkerinmaan suomalaismurteista. Liuttu (1951 s. v. *hokata*) ilmoittaa verbin *honata* verbin *hokata* variantiksi. Merkitys molemmissa on sama. Muodot *hokata* ja *honata* lienevät korrelaatiojohdoksia sanasta *hoksata*. Tässä *-nata* on varmin esimerkki itsenäisestä johtimesta, koska lainasana on osoitettavissa.

***Härnätä* ’ärsyttää, kiusoitella’**

SSA (2: 210) pitää sanaa onomatopoeettisena ja rinnastaa verbiin *äristä* ’murista’.

***Junnata* ’hitaasta, vaivalloisesta, laiskasta tekemisestä’**

SSA (1: 248) esittää sanan mahdollisesti ruotsalaiseksi lainaksi. Tähän yhteyteen kuuluvat *junnari* ’taloon sijoitettu hoidokki’ ja *tukkijunnari* ’uittotyöläinen’, joka on joko ruotsin sanasta *stockjunnare* ’tukinuittaja’ tai sitten *tukkijunnari* on lainattu suomesta ruotsiin.

***Jännätä* ’seurata t. odottaa jotakin jännittyneenä; toivoa menestystä’**

Sana *jännätä* on johdos sanasta *jänne*, joka on yhteisuralilainen sana (SSA 2: 258–259).

***Kahnata* ’hangata, kihnuttaa, hieroa’**

Verbi esiintyy suomen lisäksi vain karjalassa: *koahnata* ’(höylällä) tasoitella, pyöristellä’. SSA (1: 273) toteaa, että *kahnata*, *kabna*, *kabnaus*, *kahnuttaa* yms. ovat deskriptiivisiä sanoja ja vertaa sanoihin *kihната*, *kihnuttaa*, *kebnä* ja *kubnia*.

***Kebnätä* 'hangata itseään jtk vasten, kihnuttaa, kyhnyttää'**

Vaikka SSA ei mainitse verbiä *kebnätä* substantiivin *kebnä* 'hilse' yhteydessä (SSA 2: 336), nämä todennäköisesti kuuluvat silti yhteen. Onko *kebnätä* johdettu sanasta *kebnä* vai onko kyseessä takaperoisjohdos, on epävarmaa. Vastineita *kebnä*-sanalla on kuitenkin karjalassa, lyydissä, vepsässä ja mahdollisesti myös viron murteissa, joissa sanan merkitys on 'käärmeen nahka'.

***Kiinata* 'majailla tilapäisesti ja maksutta toisen asunnossa'**

Suomen murteiden sanakirja (SMS) esittää vain Merikarvialta verbin *kiinata* merkityksestä 'olla sanomista'. Kyseinen verbi lienee ruotsalaisperäinen, lähtömuodosta *kinesa* (Kallio 2009).

***Kinnata* 'tehdä jotakin kovasti ponnistellen, erit. vetää'**

SSA (1: 366) ei esitä sanalle muita vastineita kuin karjalan Uhtuan murteessa esiintyvä *kinnata* 'ponnistella, kinnata'. Sitäkin se arvelee lainaksi suomesta. Etäsukukielistä on vastineita ehdotettu (UEW: 122), mutta SSA ei pidä niitä uskottavina.

***Kränätä, ränätä* 'haastaa riitaa, rähistä'**

SSA:n (3: 126) mukaan kyseessä olisi verbijohdos sanasta (*k*)*ränä* 'oikukas, kiukutteleva; kina, riita' ja mahdollisesti sama kuin (*k*)*ränä* 'oksa, risu', joka on lainattu ruotsista (< *grän*, *gran* 'kuusi, kuusenhako'. Suomenruotsin murteissa on myös verbi *gränna* 'olla nirso' ja *skräno(gar)* 'kirkuva', jotka voisivat myös (ja ehkä paremminkin) sopia lainalähteeksi.

***Kyhnätä* 'kyhniä, kuhnia'**

Nyky-suomen sanakirjan mukaan (NS s.v.) tämä viittaisi paitsi hankaamiseen myös jahkailuun ja vitkasteluun. Sana näyttäisi edustavan samaa konsonanttisikermää kuin *kebnätä* ja *kahnata* sekä muodoltaan että merkitykseltään (Jarva 2003: 16; Kim 2019: 44).

***Lainata* (murt. myös *lainota*) 'niellä; nielaista tyhjää'**

Vastineita ink. *lainata* | ka. *lainota* | ly. ve. va. *lainata* | ? vi. *lainata* 'saada ilmaa (tuli)'. Mahdollisesti lainattu itämerensuomesta venäjään; *lánat* 'syödä ilman ruokahalua'. (SSA 2: 37). Mitään alkuperäselitystä ei SSA tälle sanalle ehdota.

***Penätä* 'inttää (vastaan), väittää itsepintaisesti; vaatia, tiukata; teroittaa mieleen, muistuttaa vakavasti jstk'**

SSA (2: 337–338) mainitsee karjalasta vastineet *penie* 'oikutella, vikuroida', *peniityö* 'id.' ja *penittä* 'oikutteleva hevonen'. Suomesta SSA esittelee variantit *pentä* ja *penuuttaa*, jotka esiintyvät eri murteissa. Kantana vaikuttaisi tämän perusteella olevan vartalo *penV*. Nyky-suomen sanakirjan merkitykset ovat abstraktisempia kuin SSA:n karjalasta mainitsemien vastineiden.

***Punnata* 'tehdä jtk ponnistellen, ponnistella, pinnistää, ahertaa'**

Sana *punnata* lienee variantti sanasta *ponnata*. Merkitys on tosin hieman abstraktimpi. Jälkimmäinen verbi puuttuu sellaisenaan Nykysuomen sanakirjasta. Viron etymologisessa sanakirjassa sanalle *punnata* esitetään virosta vastine *punnima* ja karjalasta *punnata* 'nostaa raskasta esinettä; työntää' (EES s.v. *punn*).

***Purnata* 'puhua vastustavasti t. tyytymättömästi, mutista vastaan, napista, jurnuttaa'**

SSA:n mukaan verbi *purnata* painottuu Itä- ja Pohjois-Suomen murteisiin. SSA pitää sitä deskriptiivisenä sanana, mutta taaskaan tätä oletusta ei perustella mitenkään. *Purnata* kuuluu mahdollisesti samaan sikermään verbin *purista* kanssa. Jos näin on, voidaan *-nata* tulkita johdinainekseksi.

***Rienata* 'herjata, häpäistä, pilkata; villitä, vaivata, riivata (pahoista hengistä)'**

SSA (3: 71) antaa kantasanaaksi substantiivin *riena*, mutta yhtä hyvin verbi *rienata* voisi olla alkuperäisempi. Tämä etenkin siksi, että ainakin SSA:n mukaan *riena* olisi jonkinlainen variantti sanasta *riesa*, joka on slaavilainen laina (SSA 3: 71). Muoto *riena* ja verbi *rienata* esiintyvät vain suomessa. Karjalan *riena* 'tarttuva silmänsairaus; lika, loka; riite' on SSA:n mukaan mahdollisesti lainattu suomesta, samoin kuin viron murteissa esiintyvä *reenata* 'parjata; turmella; riidellä' (ks. myös SKES: 777). Semanttiselta kannalta laina on epävarma, koska merkitykset virossa ja karjalassa eroavat suomen verbin *rienata* merkityksistä melko paljon.

Ronata, kronata* 'oikkuilla, rettelöidä; kopeloida, sorkkia, kronia'**Ruinata* 'pyytää innokkaasti, mankua, kättää'**

SSA (3: 100–101) pitää verbiä onomatopoeettis-deskriptiivisenä. Samaan sikermään lienee ajateltu myös verbiä *ruikuttaa*, mikä tarkoittaisi sitä, että kantana toimisi tavu *rui-*. Mikäli vielä itämerensuomessa on vartalo **koj(e)* mielletty erilliseksi, olisi verbi *koinata* mahdollista muodostaa samaan tapaan kuin *ruinata*.

***Suinata* 'syynätä'**

Lienee mahdollista, että *suinata* on takavokaalinen variantti verbistä *syynätä*, joka on ruotsalainen laina (SSA 3: 234).

***Tenätä* 'tehdä tenää, vastustaa, panna vastaan'**

Samaan sanueeseen kuuluvat *tenä, tena, teniä, tenikko, tenimys*, mahdollisesti *tenkkä, tenkkeli, tenkätä* (SSA 3: 284). Vastineita SSA esittää vain karjalasta (*teniytyö, tenes*) ja epävarmana virosta (*tenida* 'sitoa kiinni'). SSA ehdottaa sanoja deskriptiivisiksi, joten alkuperä ei varsinaisesti ole tiedossa. Ehdotusten perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että *n* on osa vartaloa, ei johdinta.

***Tönätä* 'tyrkätä, töykätä, tuupata, pu(u)kata, sysätä'**

SSA:n (3: 361) mukaan *tönätä* on deskriptiivinen sana. Karjalassa on muoto *tönkätä* 'tönäistä, survaista, töytäistä'. Suomessa yleisempi variantti on frekventatiivinen *töniä* 'törkkiä, tuuppia'. Samaan ehkä kuuluu myös *töntätä* 'tönäistä, tuupata'. SSA pyytää vertaamaan samanmerkityksisiin sanoihin *tökätä, tölväistä, töykätä*. Äänteellisesti yhteistä näille sanoille on vain alku *tö-*, joten päätettä *-nätä* voidaan pitää myös johtimena.

Verbi *tenätä* on hyvin saman tyyppinen rakenteeltaan kuin *tönätä*, ja merkityskin mahdullisesti samaan piiriin, kun kyse on liikkeestä. Näitä ei kuitenkaan SSA liitä yhteen, vaikka usein vokaalit *-e-* ja *-ö-* vaihtelevat (Kim 2019: 44).

5. Suffiksinvaihtoa

Yllä esitetyt sanat ovat pääosin deskriptiiviksi ilmoitettuja, ja niiden levikki on rajoittunut lähinnä suomeen ja karjalaan. Jonkinlainen *-nAtA*-verbijohdin näyttäisi olevan, mutta se vaikuttaa varsin nuorelta ja sporadiselta verrattuna verbiin *koinata*, jonka levikki on varsin laaja. Varmin *-nAtA*-verbi tässä aineistossa on *honata*, jonka kantana on ruotsista lainattu verbi *hoksata*. Todennäköisesti muita *-nAtA*-verbejä ovat *purnata, ruinata* ja *rienata*, ainakin mikäli näille ehdotetut variantit *purista, ruikuttaa* ja *riesa* kuuluvat yhteen edellä mainittujen *-nAtA*-varianttien kanssa. Kyse siis näyttäisi olevan jonkinlaisesta korrelaatiojohtimesta (Lehtinen 1979; Kim 2019: 36), vieläpä sellaisesta, jossa kannan ja johtimen suhde on hämärä. Väitöskirjassaan Jeongdo Kim (2019: 36) käyttää termiä *suffiksinvaihto* (ks. Nikkilä 1998) yläkäsitteenä korrelaatiojohtamiselle ja kvasijohtimien käytölle. Käsite *juuri* soveltuu tällaisiin tapauksiin, joissa ensimmäisen tavun jälkeinen elementti vaihtelee ilman, että merkitys muuttuu (Rytönen 1940; Koponen 1998; Jarva 2003: 34). Juurten joukossa on sekä lainoja että vanhoja aineksia.

Verbin *koinata* lisäksi suomen ja karjalan ulkopuolelta löytyy aineistostani lähinnä sellaisia sanoja, joiden kannasta ei ole varsinaisesti mitään tietoa, ja tällöin on hankala arvioida, missä kannan ja johtimen raja menee, vai meneekö se missään. Tällaisia verbejä ovat esimerkiksi *tenätä* ja *tönätä*, jotka mahdollisesti kuuluvatkin yhteen.

Kulonen on toisinaan tarkastellut niin kutsuttua deskriptiivistä sanamuodostusta (Kulonen 1996: 24–31) ja toteaa (1996: 25), että deskriptiivisten sanojen vartaloaineksia esiintyy varsin laajalti lähisukukielissä, vaikka äänteellistä variaatiota on enemmän kuin sanastossa yleensä. Tarkemmin deskriptiivistä (tai ekspressiivistä) sanamuodostusta on tutkinut Vesa Jarva (2003) väitöskirjassaan, jossa hän käy läpi esimerkiksi ekspressiivisiä johtimia. Sen enempää Jarva kuin Kulonenkaan ei ehdota ekspressiivistä *-nAtA*-johdinta, mutta monet *Nyky-suomen sanakirjan -nAtA*-päätteiset sanat kuuluvat ekspressiivisen sanaston piiriin, minkä huomaa näille sanoille annetuista etymologioista ja muista rinnastuksista.

6. Lopuksi

Olen tiedettä ja taidetta yhdistäen pohtinut verbin *koinata* alkuperää ja tullut siihen tulokseen, että on täysin mahdollista, joskin hieman epävarmaa, että verbi *koinata* tulisi vartalosta **kof(e)*. Samasta kannasta lienee myös marin *kujas* ’olla sukupuoliyhteydessä’. Lainasanojen runsas määrä voi viitata siihen, että johdin *-nAtA* olisi produktiivistunut lainojen mukana, siitä huolimatta, että lainoissa *-n-* on yleensä etymologisesti osa vartaloa. Onhan kuitenkin *hoksata* ruotsalainen laina ja siitä on variantti *bonata*. Tämä pari onkin varmin esimerkki verbijohtimesta *-nAtA*.

Kielten lyhenteet

ha.	hanti	ve.	vepsä
ink.	inkeroinen	vi.	viro
ka.	karjala	viE	eteläviro
li.	liivi		
ly.	lyydi		
man.	mansi		
mdE	ersä(mordva)		
saaP	pohjoissaame		
va.	vatja		

Kielilyhenteen tarkenteena

E	etelä-
I	itä-
L	länsi-
P	pohjois-

Lähteet

- AIKIO, ANTE 2014: The Uralic-Yukaghir lexical correspondences: genetic inheritance, language contact or chance resemblance? – *Finnisch-Ugrische Forschungen* 62: 7–76.
- DONNER, O. 1874: *Vertaileva sanakirja suomalais-ugrialaisten kielten alalla* I. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- EES = *Eesti etümoloogiasõnaraamat*. Eesti Keele Instituut. <<http://eki.ee/dict/ety/>>. Viitattu 13.11.2019.
- ETYMONLINE = HARPER, DOUGLAS 2000–2019: *Online etymology dictionary*. <<https://www.etymonline.com>>. Viitattu 13.11.2019.
- HAKULINEN, LAURI 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. 4., korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.
- JANHUNEN, JUHA 1981: Uralilaisen kantakielen sanastosta. – *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 77: 219–274.
- JARVA, VESA 2003: *Venäläisperäisyys ja ekspressiivisyys suomen itämurteiden sanastossa*. [Akateeminen väitöskirja.] Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- KALLIO, HELENA 2009: Sivistelevät hupsut. *Kotus-blogi* 3.10.2009. <https://www.kotus.fi/nyt/kotus-blogi/blogiarkisto/helena_kallio?5422_m=5734>. Viitattu 3.11.2019.
- KETTUNEN, LAURI 1938: *Livisches Wörterbuch mit grammatischer Einleitung*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae V. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- KIM, JEONGDO 2019: *Hulisemisestä bulinaksi. Onomatopoeettisuuden haalistumisesta suomen fonesteemisten substantiivien valossa*. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- KKVS = MARJA TORIKKA (TOIM.) 2009: *Karjalan kielen verkkosanakirja*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 18. Viimeisin päivitys 31.1.2015. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. <<http://kaino.kotus.fi/kks/>>
- KOPONEN, EINO 1998: *Eteläviron murteen sanaston alkuperä. Itämerensuomalaista etymologiaa*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 230. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- KULONEN, ULLA-MAIJA 1996: *Sanojen alkuperä ja sen selittäminen. Etymologista leksikografiaa*. Suomi 181. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAGERCANTZ, ELIEL 1939: *Lappischer Wortschatz*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae VI. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- LEHTINEN, TAPANI 1979: *Itämerensuomen verbien historiallista johto-oppia. Suomen avajaa, karkajaa -tyyppiset verbit ja niiden vastineet lähisukukielissä*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 169. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- LIUTTU, PENTTI 1951: *Helsingin slangin keskeistä sanastoa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- LPD 1-3 = NIELSEN, KONRAD 1932/1936/1938: *Lappisk ordbok / Lapp dictionary* 1-3. Oslo: H. Aschehoug & Co.
- LÄGLOS 1-3 = A. D. KYLSTRA, SIRKKA-LIISA HAHMO, TETTE HOFSTRA & OSMO NIKKILÄ 1991-2012: *Lexikon der älteren germanischen Lehnwörter in den Ostseefinischen Sprachen*. Amsterdam - Atlanta: Rodopi.
- LÖNNROT, ELIAS 1874: *Suomalais-ruotsalainen sanakirja* I, A-M. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- METSÄRANTA, NIKLAS (TULOSSA): *Periytyminen ja lainautuminen. Marin ja permiläisten kielten sanastontutkimusta*. Väitöskirjakäsikirjoitus. Helsingin yliopisto.
- NIKKILÄ, OSMO 1998: *nop-ea* → *nop-sa, sel-keä* → *sel-vä*: suffiksinvaihto ja suomen sanojen etymologointi. - Urho Määttä & Klaus Laalo (toim.), *Kirjoituksia muoto- ja merkitysoipista*. 77-101. Folia Fennistica & Linguistica 21. Tampere: Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- NS = SADENIEMI, MATTI (PÄÄTOIM.) 1951-1961: *Nykysuomen sanakirja* 1-3. Helsinki: WSOY.
- RYTKÖNEN, AHTI 1940: *Eräiden itämerensuomen tm-sanojen historiaa*. Jyväskylä.
- SKES = TOIVONEN, Y. H. & ITKONEN, ERKKI & JOKI, AULIS J. & PELTOLA, REINO (TOIM.) 1955-1978: *Suomen kielen etymologinen sanakirja* 1-6. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XII. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- SMS = *Suomen murteiden sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 30. Kotimaisten kielten keskus 2011-2019, viimeksi päivitetty 22.5.2019. <<http://kaino.kotus.fi/sms/>>
- SSA = ITKONEN, ERKKI & KULONEN, ULLA-MAIJA (TOIM.) 1992-2000: *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja* 1-3. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 556, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 62. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus - Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TUOMI, TUOMO 1978: *Suomen kielen käänteissanakirja*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 274. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- UEW = RÉDEI, KAROLY 1988: *Uralisches etymologisches Wörterbuch* I. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- VES = SULLÖV, JÜVA (TOIM.) 2002: *Võro-eesti sõnaraamat*. Võro: Võro Instituut.
- WESSMAN, V. E. V. 1956-57: *Främmande inflytelser i de finlandssvenska folkmålen. I. Finska inflytelser (komplettering av Ralf Saxéns Finska länord i de östsvenska dialekterna.) - Folkmålsstudier* 17-18: 1-360.